

پیش‌بینی مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان براساس اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی

سیده فاطمه حمیدی عدلی^{۱*}، محمد مدحی^۲

چکیده

هدف از این پژوهش پیش‌بینی مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان براساس اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی بود. روش پژوهش توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم شهر قم در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تعداد ۷۰۰۰ نفر بود. روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای بود که براساس فرمول کوکران حجم نمونه پژوهش ۳۶۴ نفر برآورد شد. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از پرسش‌نامه‌های استاندارد مشکلات هیجانی - رفتاری آخن باخ (۲۰۰۱)، اضطراب بک (۱۹۹۷)، احساس شایستگی هیجانی - اجتماعی زو و جی (۲۰۱۲) و مهارت اجتماعی ماتسون و همکاران (۱۹۸۳) استفاده شد و داده‌ها با نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ تحلیل شد. روش آماری همبستگی و تحلیل رگرسیون بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مشکلات هیجانی و رفتاری آنان را پیش‌بینی می‌کند و بین اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با مشکلات هیجانی و رفتاری آنان رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0/05$). با توجه به نتایج حاصل از پژوهش پیشنهاد می‌شود روان‌شناسان و مشاوران با برگزاری کارگاه‌های آموزش کنترل اضطراب و افزایش احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی در نوجوانان، به کاهش مشکلات هیجانی و رفتاری آنان کمک نمایند.

واژه‌های کلیدی: مشکلات هیجانی و رفتاری، اضطراب، احساس شایستگی، مهارت‌های اجتماعی.

^۱. دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

^۲. استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

*. نویسنده مسئول: Ft.hamidiadli@gmail.com

مقدمه

از بحرانی‌ترین دوره‌های زندگی، نوجوانی است که دوره رشد سریع جسمی و تحولات عاطفی و روانی و دوره انتقال بین کودکی به بزرگسالی است (میسون، کیگان^۱ و همکاران: ۲۰۱۶). شروع آن با بلوغ است و با عهده‌دار شدن مسئولیت‌های بزرگسالی پایان می‌یابد (ساگیمورا^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). نوجوانی مرحله بالندگی و کمال است؛ یا دوره‌ای از جریان تدریجی زندگی را نوجوانی گویند که با تحول عمیق در جسم و روان و قدرت تجسم و تخیل زیادی همراه است (اوانس و هوئگر^۳، ۲۰۲۰). دوره نوجوانی، دوره‌ای است که بیش‌ترین ناسازگاری‌های رفتاری در این دوره نمود پیدا می‌کند (شفر و کیپ^۴، ۲۰۱۷). در این میان مشکلات هیجانی - رفتاری^۵ یکی از مسائل مهم در دوران نوجوانی و جوانی است و به‌عنوان یک معضل مهم و روبه افزایش در روابط اجتماعی و بین فردی در این دوران شناخته شده است (آلکامانی^۶ و همکاران، ۲۰۱۸). مشکلات هیجانی - رفتاری با پیامدهای مخربی همراه است و از دیرباز مورد توجه دانشمندان و متخصصان بوده است. همه انسان‌ها به نحوی مشکلات هیجانی را تجربه کرده‌اند و می‌دانند که نمی‌توان از افراد و چیزهایی که آن‌ها را ناراحت می‌کند، اجتناب نمود و یا آن‌ها را تغییر داد (محمودی و همکاران، ۱۳۹۵). مشکلات هیجانی - رفتاری دانش‌آموزان با نرخ بالایی از معضلات اجتماعی همراه است و برای معلمان، خانواده و خود کودکان مشکلات بسیاری را ایجاد می‌کند (همتی و رنگیان، ۲۰۱۸). دانش‌آموزان با مشکلات هیجانی و رفتاری معمولاً درگیر در رفتارهایی مانند پرخاشگری کلامی و فیزیکی هستند و کمبودهایی در اکتساب و عملکرد مهارت‌های اجتماعی دارند که به طور منفی توانایی آن‌ها را برای برقراری ارتباط موفقیت‌آمیز با همسالان و بزرگسالان و نیز تجربه تحصیلی‌شان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (رشیدی و جاودان، ۱۴۰۱). پژوهش بیرامی و همکاران (۱۳۹۶) با عنوان رابطه مشکلات هیجانی - اجتماعی و اضطراب در دانش‌آموزان مبتلا و غیر مبتلا به اختلال‌های یادگیری خواندن و ریاضی، نشان دادند که مشکلات هیجانی با اضطراب در دانش‌آموزان مبتلا به اختلال یادگیری رابطه دارد.

اضطراب^۷، یکی دیگر از مشکلاتی است که به نظر می‌رسد دانش‌آموزان با آن مواجه هستند. به طور کلی، باید گفت اضطراب به‌وسیله تشویش ذهنی و نگرانی بیش از حد که می‌تواند جسمی و روانی باشد مشخص می‌شود که می‌تواند بر پایین آمدن تمرکز و اختلال رفتار فرد مؤثر باشد (اونز^۸ و همکاران، ۲۰۱۶). از این رو اضطراب یکی از مسائل اساسی حال حاضر است که نوع بشر با آن

^۱. Mason

^۲. Sugimura

^۳. Evans & Hoeger

^۴. Shaffer & Kipp

^۵. emotional-behavioral problems

^۶. Alaka Mani

^۷. Anxiety

^۸. Owens

درگیر است. آمار سازمان بهداشت جهانی میزان شیوع اضطراب و ناراحتی‌های روانی را رو به افزایش گزارش می‌کند و عنوان می‌دارد که ۳۸/۶ درصد از کشورهای جهان‌سومی و ۳۵/۲ درصد از کشورهای پیشرفته درگیر این نوع از بیماری‌های روانی هستند (لاو و لاو^۱، ۲۰۱۹). اضطراب از شایع‌ترین اختلالات روانی و احساس ناراحت‌کننده‌ای است که خطری نامعلوم و مبهم را تداعی می‌کند (داوست^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). و از چهار دسته علائم تشکیل می‌شود که این علائم شامل علائم جسمی، علائم شناختی، علائم ادراکی و علائم رفتاری تشکیل می‌شود (اسواولی و دورستین^۳، ۲۰۲۰). نتایج پژوهش اطمینانی و همکاران (۱۳۹۹) و نظری و اسماعیلیان (۱۳۹۷) نشان داد که بین مشکلات هیجانی - رفتاری و اضطراب رابطه وجود دارد.

مطالعه بکمن^۴ و همکاران (۲۰۱۸:۶۵) نشان داد بین احساس شایستگی هیجانی - اجتماعی^۵ با اضطراب در کودکان دارای مادر شاغل رابطه معناداری وجود دارد. احساس شایستگی موجب تقویت حس اعتماد به نفس فرد برای درگیر شدن در مسائل کاری و تلاش برای بهبود و تغییر می‌شود (خوش‌اخلاق و همکاران، ۱۴۰۱) و بیانگر توانایی مراقبت از خود، یاری‌رساندن و مراقبت از دیگران است و چهار مؤلفه مهارت‌های شناختی، مهارت‌های رفتاری، مهارت‌های هیجانی - عاطفی و مهارت‌های انگیزشی را شامل می‌شود (دلپرته^۶ و دلپرته^۶، ۲۰۲۱). شایستگی اجتماعی، شخص را قادر می‌کند تا رفتارهای اجتماعی مورد نظر را انجام دهد و روابط بین فردی‌اش را به‌گونه‌ای تقویت کند که به علائق و منافع دیگران هم احترام بگذارد (رولر و ابرهارد^۷، ۲۰۲۱). از این رو به رفتارها و مهارت‌های اجتماعی، شناختی و عاطفی که افراد برای سازگاری اجتماعی به آن نیازمند هستند، شایستگی اجتماعی می‌گویند (زای^۸ و همکاران، ۲۰۲۰:۲۴۰). پژوهش هاگ^۹ و همکاران (۲۰۲۱) که با عنوان شایستگی هیجانی اجتماعی و اضطراب در فرزندان مادران شاغل انجام شد نشان داد بین صلاحیت هیجانی اجتماعی و اضطراب فرزندان مادران شاغل رابطه وجود دارد.

پژوهش وقاری و همکاران (۱۳۹۴:۶۹) نشان داد آموزش مهارت‌های اجتماعی^{۱۰} بر بهبود مشکلات رفتاری - هیجانی دانش‌آموزان پسر با کم توانی ذهنی مؤثر است. ارلی^{۱۱} (۲۰۱۸:۳) مهارت اجتماعی را به عنوان صلاحیتی تعریف می‌کند که تعامل و ارتباط برقرار کردن با دیگر افراد

1. Love, Love

2. Dowsett

3. Swavely, Durstine

4. Beckman

5. feeling of social-emotional competence

6. Del Prette, Del Prette

7. Roller, Eberhard

8. Zhai

9. Huge

10. Social skills

11. Earley

را تسهیل می‌کند که در آن قوانین و روابط اجتماعی ایجاد، ارتباط داده شده و در روش‌های کلامی و غیرکلامی تغییر یافته است. عواملی چون خانواده، مدرسه یا ادغام در گروه‌های اجتماعی می‌توانند بر توسعه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر بگذارند. مهارت‌های اجتماعی شامل طیف وسیعی از رفتارهایی همچون توانایی شروع ارتباط مؤثر و مناسب با دیگران، ارائه پاسخ‌های درست و شایسته، گرایش به رفتاری سخاوتمندانه، تعاون و همکاری، پرهیز از تحقیر و زورگویی به دیگران است (صالحی سرشت و جعفری هرندی، ۱۴۰۱). پژوهشگران و صاحب‌نظران مهارت‌های اجتماعی را به مثابه ارتباط مؤثر با دیگران و پذیرش از طرف آن‌ها، پیش‌بینی پیامدهای مهم اجتماعی، قضاوت شایسته دیگران، شروع و تداوم ارتباط سالم و سازنده با دیگران به‌ویژه همسالان و به دنبال آن افزایش بهداشت روانی و در نهایت انجام رفتارهای سخاوتمندانه، همدلانه و یاری‌گرانه تعریف کرده‌اند (رضایی و حافظی، ۱۳۹۰). پژوهش خدابخش، هاشمی‌رزینی و نوری قاسم‌آبادی (۱۴۰۱) نشان داد که بین مشکلات رفتاری با مهارت‌های اجتماعی کودکان با ناتوانی یادگیری ارتباط معنادار وجود دارد.

پیشینه پژوهش‌های انجام شده نشان دهنده اهمیت توجه به مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان و بررسی تأثیر این مشکلات بر زندگی تحصیلی و اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی آنان است. با این حال پژوهش‌های چندانی در داخل کشور در خصوص ارتباط این متغیرها با مشکلات هیجانی - رفتاری دانش‌آموزان انجام نشده و در این رابطه خلاء پژوهشی وجود دارد. بنابراین با توجه به اینکه عده زیادی از دانش‌آموزان به دلایل گوناگون دارای مشکلات هیجانی - رفتاری هستند انجام پژوهش در این رابطه از اهمیت و ضرورت ویژه‌ای برخوردار است و این پژوه در صدد پاسخگویی به این سؤال است که آیا مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان بر اساس اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی آنان پیش‌بینی پذیر است؟

روش پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم شهر قم بود که تعداد آنها بر اساس آمار اداره کل آموزش و پرورش ۷۰۰۰ نفر بود. روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای بود و حجم نمونه برابر فرمول کوکران تعداد ۳۶۴ نفر برآورد شد. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل مشغول به تحصیل بودن در یکی از مدارس متوسطه دوم شهر قم، سلامت جسمی و روانی و ملاک‌های خروج از پژوهش ناقص بودن پرسش‌نامه، عدم تمایل به تکمیل پرسش‌نامه و ابتلا به بیماری در زمان انجام پژوهش بوده است. پرسش‌نامه‌های پژوهش از طریق ارسال لینک برای آزمودنی‌ها تکمیل شد و به‌منظور رعایت ملاحظات اخلاقی برای هر شرکت‌کننده یک کد تعیین شده و به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد

که تمامی اطلاعات آنها محرمانه نزد مجری پژوهش نگهداری می‌شود. تجزیه و تحلیل داده‌ها به دو صورت آمار توصیفی و استنباطی در نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ انجام شده است.

ابزار پژوهش

الف) پرسش‌نامه مشکلات هیجانی - رفتاری^۱: این پرسش‌نامه توسط آخن‌باخ^۲ (۲۰۰۱) برای سنجش مشکلات رفتاری کودکان (۶-۱۸) سال ساخته شده، شامل مجموعه‌ای از فرم‌ها برای سنجش صلاحیت، کنش‌وری سازشی و مشکلات عاطفی - رفتاری است. براساس تحلیل‌هایی که آخن‌باخ (۲۰۰۱) بر روی مقیاس‌های مبتنی بر تجربه هر فرم انجام داد، آنها را به دو گروه کلی تقسیم نمود: یکی از این گروه بندی‌ها که درونی‌سازی نام دارد، سه مقیاس سندرمی اضطراب/افسردگی، گوشه‌گیری / افسردگی و شکایات جسمانی را در برمی‌گیرد. گروه بندی دوم که برونی‌سازی نامیده می‌شود، دو مقیاس نشانگان رفتار قانون‌شکنی و رفتار پرخاشگرانه را شامل می‌شود. پایایی پرسش‌نامه به روش باز آزمون بین مصاحبه‌گران در نمرات فهرست رفتاری کودک CBCL بین ۰/۹۳ تا ۱ به دست آمده و ثبات درونی مقیاس صلاحیت درونی نظام سنجش مبتنی بر تجربه آشناباخ برابر با آلفای ۰/۶۳ تا ۰/۷۹ در فهرست رفتاری کودکان بین ۰/۵۵ تا ۰/۷۵ می‌باشد. همچنین، نمرات فهرست رفتاری بین ۱۲ تا ۲۴ ماه ثبات داشتند. اعتبار ملاک این نظام به وسیله تحلیل رگرسیون مورد حمایت قرار گرفته ($P < 0.01$) ملاک‌های DSM، پژوهش‌های بین فرهنگی، یافته‌های ژنتیک زیست شیمیایی و نتایج بلند مدت این نظام را تایید کرده‌اند. در پژوهش کاکابرابری و مینایی (۱۳۹۰) همسانی درونی در مورد مقیاس مربوط به صلاحیت برابر با ۰/۷۰ در مورد مقیاس‌های بخش دوم رضایت بخش بوده است. تمام همبستگی‌های گشتاوری پیرسون معنادار بوده است (فاضلی، ۱۳۹۵). آلفای کرونباخ گزارش شده در پژوهش حاضر نیز ۰/۸۳ بود.

ب) پرسش‌نامه اضطراب^۳: پرسش‌نامه اضطراب بک^۴ (۱۹۹۷) برای سنجش اضطراب طراحی شده و شامل ۲۱ عبارت به صورت طیف لیکرت ۴ درجه‌ای از صفر تا ۳ است، این پرسش‌نامه ثبات درونی بالایی به دست آورده و همبستگی ماده‌های آن باهم شامل دامنه‌ای از ۰/۳ تا ۰/۷۱ (میانگین برابر ۰/۶) است. همچنین، در اجرا به روش بازآزمایی به فاصله یک هفته، همبستگی بالایی (۰/۷۵) به دست آمد، در بررسی روایی و پایایی ایرانی آن نیز نتایج نشان داد که از نظر روایی ($r=0.72$)، پایایی ($r=0.83$) و ثبات درونی ($\alpha=0.92$) وضعیت مناسبی دارد و همبستگی نتایج این آزمون با آزمون افسردگی بک ۰/۴۸ بود؛ لازم به ذکر است نقطه برش برای افراد دارای مشکل اضطراب نمره ۲۶

¹. questionnaire of emotional-behavioral problems

². Aachenbach

³. Anxiety questionnaire

⁴. Back

است (امیدی حسن‌آبادی و عباسی اسفجیر، ۱۳۹۴: ۵). آلفای کرونباخ گزارش شده در پژوهش حاضر نیز ۰/۹۲ بود.

پ) پرسش‌نامه احساس شایستگی هیجانی - اجتماعی^۱: این پرسش‌نامه که به منظور سنجش شایستگی هیجانی - اجتماعی در دانش‌آموزان، توسط زو و جی آدر سال ۲۰۱۲، طراحی و تدوین شده است. دارای ۴۰ سؤال و شامل ۵ مؤلفه خودآگاهی (سؤال ۱ تا ۵)، آگاهی اجتماعی (سؤال ۶ تا ۱۰)، خود مدیریتی (سؤال ۱۱ تا ۱۵)، مدیریت رابطه (سؤال ۱۶ تا ۲۰) و تصمیم‌گیری مسئولانه (سؤال ۲۱ تا ۲۵) است و براساس طیف شش گزینه‌ای لیکرت به سنجش شایستگی هیجانی - اجتماعی در دانش‌آموزان می‌پردازد. در پژوهش رحیمی و همکاران (۱۳۹۴) روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسش‌نامه مناسب ارزیابی شده است. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش رحیمی و همکاران (۱۳۹۴) برای این پرسش‌نامه بالای ۰/۷ برآورد شد (به نقل از احمدپورترکی و همکاران، ۱۳۹۷). آلفای کرونباخ گزارش شده در پژوهش حاضر ۰/۸۹ بود.

ت) پرسش‌نامه مهارت اجتماعی^۳: مقیاس سنجش مهارت‌های اجتماعی کودکان را ماتسون^۴ و همکاران در سال ۱۹۸۳ برای سنجش مهارت‌های اجتماعی افراد ۴ تا ۱۸ ساله تدوین کرده‌اند. پاسخ‌های داده شده به این مقیاس براساس شاخص ۵ درجه‌ای لیکرت با دامنه‌ای از ۱ (هرگز) تا ۵ (همیشه) نمره‌گذاری شده است. این مقیاس دارای ۵۶ عبارت است. زیر مؤلفه‌های این پرسش‌نامه شامل مهارت‌های اجتماعی مناسب (۱ تا ۱۸)، رفتارهای غیراجتماعی (۱۹ تا ۲۹)، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی (۳۰ تا ۴۱)، برتری‌طلبی (۴۲ تا ۴۷) و رابطه با همسالان (۴۸ تا ۵۶) است. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که مقیاس مهارت‌های اجتماعی ماتسون، از همسانی درونی، پایایی بازآزمایی بالا و روایی افتراقی قابل قبولی برخوردار است (ماتسون و همکاران، ۱۹۸۸ به نقل از رضایی و حافظی، ۱۳۹۰). در ایران این مقیاس را یوسفی و خیر (۱۳۸۱) بر روی ۵۶۲ نفر دانش‌آموز دختر و پسر شهر شیراز مورد بررسی قرار دادند که روایی آن مطلوب و مناسب و هم‌چنین، پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ و تصنیف برای کل مقیاس ۰/۸۶ گزارش شده است (به نقل از رضایی و حافظی، ۱۳۹۰: ۳۶۷). آلفای کرونباخ گزارش شده در پژوهش حاضر ۰/۸۱ بود.

یافته‌ها

تحلیل داده با استفاده از آزمون تحلیل رگرسیون چند متغیره و همبستگی پیرسون و به وسیله نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ انجام شد.

1. Social-emotional competence questionnaire

2. Zhu & Je

3. Social skills questionnaire

4. Mattson

جدول ۱. ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	
۱. خودآگاهی	۱												
۲. آگاهی اجتماعی	۰/۲۰۴	۱											
۳. خود مدیریت	۰/۲۴۵	۰/۰۹۷	۱										
۴. مدیریت رابطه	۰/۲۴۱	۰/۱۹۳	۰/۱۰۲	۱									
۵. تصمیم‌گیری مسئولانه	۰/۲۸	۰/۱۹۶	۰/۱۹۳	۰/۳۵۷	۱								
۶. مهارت‌های اجتماعی مناسب	-۰/۰۸۲	-۰/۱۳۷	-۰/۰۹۶	-۰/۳۲	-۰/۳۲	۱							
۷. رفتارهای غیر اجتماعی	۰/۴۳۶	۰/۲۲۸	۰/۳۰۲	۰/۴۸۲	۰/۴۱۹	-۰/۳۴۲	۱						
۸. پرخاشگری و رفتارهای تکانشی	۰/۲۵۸	۰/۲۴	۰/۲۳۸	۰/۱۰۴	۰/۳۳۶	-۰/۰۳۵	۰/۲۳	۱					
۹- برتری طلبی	۰/۱۰۹	۰/۱۰۶	-۰/۰۰۷	۰/۱۶۱	۰/۲۶۶	۰/۱۲۹	۰/۰۴۷	۰/۱۹۳	۱				
۱۰- رابطه با همسالان	۰/۲۰۳	۰/۱۱۲	۰/۳۱۴	۰/۱۳۱	۰/۱۸۱	-۰/۰۷۳	۰/۱۴۳	۰/۱۷۱	۰/۱۱۱	۱			
۱۱- اضطراب	-۰/۰۹۷	-۰/۱۷۳	-۰/۰۰۶	-۰/۱۴۱	-۰/۱۱۱	-۰/۱۱۱	۰/۳۴۸	۰/۱۷۲	-۰/۰۷۹	۰/۲۳۴	۰/۱۰۵	۱	
۱۲- مشکلات هیجانی - رفتاری	-۰/۰۰۶	-۰/۱۱۳	-۰/۰۰۴	-۰/۱۶۴	-۰/۰۸۸	-۰/۱۸۳	-۰/۰۷۸	-۰/۱۶۵	۰/۳۲۱	-۰/۱۳۱	-۰/۱۷۷	۰/۱۷۷	۱

داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که بین آگاهی اجتماعی و رابطه با همسالان با مشکلات هیجانی - رفتاری در سطح ۰/۰۵ و بین مدیریت رابطه، مهارت‌های اجتماعی مناسب، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی، برتری و اضطراب با مشکلات هیجانی و رفتاری در سطح ۰/۰۱ رابطه معنادار وجود دارد که در این بین ارتباط برتری طلبی و اضطراب با مشکلا هیجانی - رفتاری مستقیم و معنادار و بقیه متغیرهای ذکر شده معکوس و معنادار است.

برای بررسی نرمال بودن داده‌ها، از آزمون کولموگراف - اسمیرنوف استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول زیر منعکس شده است.

جدول ۲. خلاصه آزمون کالموگراف- اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن داده‌های مربوط به متغیرهای

پژوهش

نتیجه‌گیری	سطح معنی‌داری (P)	Z کولموگروف	متغیرهای پژوهش
نرمال است	۰/۰۸۱ ^c	۰/۰۷۶	خودآگاهی
نرمال است	۰/۰۵۶ ^c	۰/۰۶۴	آگاهی - اجتماعی
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۶۱	خود مدیریتی
نرمال است	۰/۰۵۹ ^c	۰/۰۶۹	مدیریت رابطه
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۵۶	تصمیم‌گیری مسولانه
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۵۲	مهارت‌های اجتماعی مناسب
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۴۲	رفتارهای غیراجتماعی
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۵۷	پرخاشگری و رفتارهای تکانشی
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۵۱	برتری‌طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۶۳	رابطه با همسالان
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۵۷	اضطراب
نرمال است	۰/۲۰۰ ^{cd}	۰/۰۶۱	مشکلات هیجانی و رفتاری

جدول ۲ نشان می‌دهد که تمامی متغیرهای پژوهش نرمال هستند.

به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش تحلیل رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان (Enter) مورد استفاده قرار گرفت: در تحقیقاتی که از تحلیل رگرسیون استفاده می‌شود، هدف معمولاً پیش‌بینی یک یا چند متغیر ملاک از یک یا چند متغیر پیش‌بین است. چنانچه هدف پیش‌بینی یک متغیر ملاک از چند متغیر پیش‌بین باشد از مدل رگرسیون چندگانه استفاده می‌شود.

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی با مشکلات هیجانی و رفتاری به روش هم‌زمان

P	t	Beta	خطای استاندارد	B	R ² Adjusted	R	متغیر پیش‌بین
۰/۰۰۱	۱۱/۴		۱۱/۶	۱۳۳/۲			
۰/۰۱۰	۲/۵۸	۰/۱۳۱	۰/۱۰۲	۰/۲۶۳			اضطراب
۰/۶۸۳	-۰/۴۰۹	-۰/۰۲۲	۰/۲۶۴	-۰/۱۰۸			خودآگاهی
۰/۰۳۱	-۲/۱۶	-۰/۱۱۵	۰/۲۱۶	-۰/۴۶۸			آگاهی اجتماعی
۰/۲۵۶	-۱/۱۳	-۰/۰۷۴	۰/۲۹۸	-۰/۳۳۹			خود مدیریتی
۰/۰۴۱	-۱/۹۲	-۰/۱۱۶	۰/۲۰۲	-۰/۳۳۸			مدیریت رابطه
۰/۰۱۸	-۲/۳۸	-۰/۱۵۳	۰/۳۵۶	-۰/۸۴۹	۰/۲۶۸	۰/۵۱۸	تصمیم‌گیری مسئولانه
۰/۰۰۱	-۴/۶۹	-۰/۲۶۹	۰/۰۵۵	-۰/۲۵۸			مهارت‌های اجتماعی مناسب
۰/۰۰۷	۲/۷۳	۰/۱۳۸	۰/۱۱۹	۰/۳۲۶			رفتارهای غیر اجتماعی
۰/۰۴۳	۲/۰۳	۰/۱۱۴	۰/۰۹۲	۰/۱۸۸			پرخاشگری و رفتارهای تکانشی
۰/۰۰۱	۶/۱۲	۰/۳۱۱	۰/۱۹۵	۱/۱۹			برتری طلبی
۰/۰۰۱	-۳/۴۹	-۰/۱۸۸	۰/۱۷۳	-۰/۶۰۳			رابطه با همسالان

در جدول ۳ نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه با روش هم‌زمان نشان داده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که اضطراب ($p < ۰/۰۵$, $\beta = ۰/۱۳۱$)، آگاهی اجتماعی ($p < ۰/۰۵$, $\beta = -۰/۱۱۵$)، مدیریت رابطه ($p < ۰/۰۵$, $\beta = -۰/۱۱۶$)، تصمیم‌گیری مسئولانه ($p < ۰/۰۵$, $\beta = -۰/۱۵۳$)، مهارت‌های اجتماعی مناسب ($p < ۰/۰۵$, $\beta = -۰/۲۶۹$)، رفتارهای غیر اجتماعی ($p < ۰/۰۵$, $\beta = ۰/۱۳۸$)، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی ($p < ۰/۰۵$, $\beta = ۰/۱۱۴$)، برتری طلبی ($p < ۰/۰۵$, $\beta = ۰/۳۱۱$) و رابطه با همسالان ($p < ۰/۰۵$, $\beta = -۰/۱۸۸$) توان پیش‌بینی مشکلات هیجانی و رفتاری را دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف پیش‌بینی مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان براساس اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی انجام شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش نشان داد که اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مشکلات هیجانی و رفتاری آنان را پیش‌بینی می‌کند و بین اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با مشکلات هیجانی و رفتاری آنان رابطه معنادار وجود دارد.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های هاگ و همکاران (۲۰۲۱)، بکمن و همکاران (۲۰۱۸)، خدابخش و همکاران (۱۴۰۱)، اطمینانی و همکاران (۱۳۹۹)، نظری و اسماعیلیان (۱۳۹۷)، بیرامی، هاشمی و شادبافی (۱۳۹۶) و وقاری، همتی‌علمدار و شجاعی (۱۳۹۴) همسو بوده و یافته‌های آن را تأیید می‌نمایند.

در تبیین یافته اول پژوهش مبنی بر اینکه اضطراب، احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مشکلات هیجانی و رفتاری آنان را پیش‌بینی می‌کند می‌توان گفت که مشکلات هیجانی و رفتاری، باعث واکنش‌های هیجانی از جمله افسردگی، اضطراب، شکایت‌های جسمانی، حسادت، خشم، تنهایی و انزوا می‌شود. محدودیت در ارتباط‌های منطقی و صحیح با دیگران به دلیل وجود احساساتی نظیر خجالت و گناه موجب می‌شود تا آنان از انسان‌های دیگر فاصله بگیرند و ارتباط خود را به حداقل برسانند. بنابراین واملندن این گونه خانواده‌ها از جریان‌های اجتماعی امری طبیعی است. نگرانی والدین از آینده کودک مبتلا به اختلال رفتاری (به علت اینکه نیاز به احساس امنیت آنان را به مخاطره می‌اندازد) ممکن است آنقدر شدت یابد که مانع از توجه منطقی و اصولی به وضعیت فعلی کودک و نیازهای او شود. این نگرانی شدید معمولاً نیروی والدین را هدر می‌دهد و گاه سبب می‌شود که آنان نتوانند وظایف ضروری و مورد نیاز زندگی مشترک را برآورده سازند (حسین‌پور، ۱۳۹۹). هم‌چنین، اغلب کودکان و نوجوانان با اختلالات رفتاری، احساسات منفی دارند و با دیگران بدر رفتاری می‌کنند. در بیشتر موارد، معلمان و همکلاسی‌ها، آنان را طرد می‌کنند و در نتیجه فرصت‌های آموزشی آنان، کاهش یافته و منزوی می‌شوند (مینگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). با این وضعیت محیط اجتماعی این کودکان، موجبات پرخاشگری هرچه بیشتر آنان را فراهم می‌آورد زیرا کودکان و نوجوانان با اختلالات رفتاری، معمولاً محبوبیت ندارند. مجموعه این عوامل، این کودکان را در معرض خطر بروز رفتارهای ضداجتماعی قرار می‌دهد. روابط دوستی این کودکان معمولاً با کسانی است که آنان نیز دارای مشکلات رفتاری هستند. همه مشکلات هیجانی و رفتاری با یکدیگر رابطه دارند. به ندرت می‌توان کودک یا نوجوانی را یافت که فقط یک مشکل رفتاری داشته باشد (اوجی، ۱۳۹۶).

یافته دیگر پژوهش نشان داده است که مؤلفه‌های شایستگی اجتماعی، مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های هاگ و همکاران (۲۰۲۱) و بکمن و همکاران (۲۰۱۸) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان گفت نظریه پردازان شخصیت بر این باورند که شایستگی نقش مهمی در رشد سالم افراد ایفا می‌کند و زندگی روانی سالم را نتیجه خودارزشمندی و احساس شایستگی در افراد می‌داند. در زندگی تحصیلی زمانی که دانش‌آموز احساس شایستگی و توانایی انجام کارهای گوناگون را داشته

^۱. Meng

باشد، اعتماد به نفس او افزایش می‌یابد و می‌تواند به طور جدی به اهدافش برسد (نیز^۱، ۲۰۱۳). احساس شایستگی، احساس تسلط و اثربخشی براساس توانایی درک شده فرد برای دستیابی به اهداف مورد نظر در زمینه‌های گوناگون زندگی است. در زمینه مدرسه، دانش‌آموزان زهانی که احساس می‌کنند در صورت تمایل می‌توانند موفق شوند، از احساس شایستگی بالایی برخوردارند. هنگامی که این نیاز روانی برآورده شود، فرایندهای انگیزشی را تحریک می‌کند که به درگیری رفتاری، عاطفی و شناختی منجر می‌شود (نل^۲ و همکاران، ۲۰۱۳). لذا مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان می‌تواند به احساس شایستگی و تسلط آنان بر توانایی‌های خودشان برای کسب موفقیت لطمه وارد کند یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان داده که رابطه بین مؤلفه‌های شایستگی اجتماعی با مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان به صورت منفی معنادار است.

یافته دیگر پژوهش نشان داده است که مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی، مشکلات هیجانی و رفتاری دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های خدابخش و همکاران (۱۴۰۱) و وقاری، همتی‌علمدار و شجاعی (۱۳۹۴) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان گفت منظور از مهارت‌های هیجانی - اجتماعی آن است که نوجوان بر رفتارهایی که سبب شکل‌گیری تعامل‌های اجتماعی بین او دنیای بیرون می‌شود (مانند شروع و حفظ روابط دوستانه با همسالان و بزرگسالان، رفتارهای تعاونی و همکاری) و نیز مدیریت هیجان‌ها و احساس‌های خود (مانند مدیریت پرخاشگری و تعارض، نظم جویی و واکنش‌پذیری) تسلط یابد و به تحول حس مهارت و ارزش خود دست یابد (کاسرز^۳ و همکاران، ۲۰۲۱: ۲۶۰). از این جهت مهارت اجتماعی به‌عنوان مجموعه پیچیده‌ای از مهارت‌ها در نظر گرفته می‌شود که شامل ارتباط حل مسئله و تصمیم‌گیری، جرئت‌ورزی و تعامل با همسالان و گروه و خود‌مدیریتی است (کلین^۴ و همکاران، ۲۰۲۱) و نوجوانانی که واجد این مهارت‌ها هستند، توانایی گسترش ارتباط‌های لازم با بزرگسالان و همسالان برای موفقیت در چارچوب‌های گوناگون را دارند. مهارت‌های اجتماعی توانمندی‌هایی است که برای اجتماعی شدن و تعاملات معنادار اجتماعی مورد نیاز هستند، به این صورت که افراد از طریق این مهارت‌ها شروع به برقراری ارتباط کرده و آن را حفظ می‌کنند و به درکی از تبادلات اجتماعی دوطرفه نائل می‌شوند. از این رو برخی از روان‌شناسان از جمله گرشام و همکاران (۱۹۹۳) معتقدند، مشکلات اجتماعی نوجوان ممکن است از فقدان انگیزش و توانایی‌های شناختی آنان برای کاربرد رفتارهای اجتماعی ناشی شود (نوری، ۱۳۹۹).

این پژوهش با محدودیت نظارت پژوهشگر بر نحوه تکمیل پرسش‌نامه‌ها به وسیله آموزدنی‌ها مواجه بوده زیرا پرسش‌نامه‌های پژوهش به صورت آنلاین تکمیل شده و با توجه به اینکه پژوهش

1. Nese

2. Neel

3. Cáceres

4. Klein

در جامعه آماری دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم شهر قم انجام شده تعمیم نتایج آن به تمامی دانش‌آموزان پسر و دختر در مقاطع گوناگون دشوار است. با توجه به نتایج حاصل از پژوهش پیشنهاد می‌گردد روان‌شناسان و مشاوران با برگزاری کارگاههای آموزش کنترل اضطراب و افزایش احساس شایستگی و مهارت‌های اجتماعی در نوجوانان، به کاهش مشکلات هیجانی و رفتاری آنان کمک نمایند.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مطالعه با مجوز دانشگاه اسلامی در جامعه آماری دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهر قم با رعایت ملاحظات اخلاقی برای جمع‌آوری داده‌ها انجام شده است.

حامی مالی: این مطالعه بدون حامی مالی بوده است.

نقش هر یک از نویسندگان: در پژوهش حاضر نویسنده اول در نگارش مقاله و جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها و نویسندگان دوم در ایده‌پردازی و ویرایش مقاله نقش داشتند.

تضاد منافع: انجام این پژوهش برای نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی را به دنبال نداشته است و نتایج آن کاملاً شفاف و بدون سوگیری گزارش شده است.

تقدیر و تشکر: بدین وسیله از تمامی عزیزانی که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند، تشکر و قدردانی می‌شود.

References

- Ahmadportarki, Z., Hakim Javadi, M., & Soltanishal, R. (2017). The effect of social-emotional competence training on aggression, problem solving, and optimism of students with low socioeconomic status, *Child Mental Health Quarterly*, Volume 5, Number 2, pp. 107-118. (Persian)
- Alaka Mani, T.L., Kumar Sharma, M., Omkar, S.N., & Nagendra, H.R. (2018). Holistic assessment of anger in adolescents – Development of a rating scale. *Journal of Ayurveda and Integrative Medicine*, 9, 195-200.
- Atyabi, Sh. (2019). Predicting children's behavioral and emotional problems based on mothers' anxiety level. *National Research Conference in Psychology*. (Persian)
- Birami, M., Hashemi, T., & Shadbafti, M. (2016). The relationship between social-emotional problems and anxiety in students with and without reading and math learning disorders. *Child Mental Health Quarterly*, 4(2), 78-69. (Persian)
- Cáceres, I., Moreno, C., Román, M., & Palacios, J. (2021). The social competence of internationally-adopted and institutionalized children throughout childhood: a comparative and longitudinal study. *Early Childhood Research Quarterly*, 57, 260-270.
- Del Prette, Z. A., & Del Prette, A. (2021). *Social Competence*. In Social Competence and Social Skills (pp. 17-37). Springer, Cham.
- Dowsett, E., Delfabbro, P., & Chur-Hansen, A. (2020). Adult separation anxiety disorder: The human-animal bond. *Journal of Affective Disorders*, 2(7), 90-96.
- Earley, C. (2018). *Efficacy of group counseling on students' social skill*. John Wesley Powell Student Research Conference. 3.
- Evans, A., & Hoeger, K. M. (2020). Polycystic ovary syndrome in adolescence: Toward a better diagnosis and treatment. *Current Opinion in Endocrine and Metabolic Research*, 12, 105-111.
- Fazli, A. (2015). *The effect of child-centered sandplay therapy based on storytelling on attention and externalizing problems in ADD children*. Master's thesis. Department of Psychology. Faculty of Psychology. Islamic Azad University, Saveh branch. (Persian)
- Hemmati, A. Gh., & Rangeyan, A. (2018). Positive behavioral support and intervention for students with behavioral-emotional problems. *Exceptional Education*, 3 (4), 45-50.
- Hosseinpour, Sh. (2019). *Comparison of identity styles and tendency to risky behaviors in single-child and multiple-child adolescents*. Master's thesis. Faculty of Humanities. Islamic Azad University, Central Tehran branch. (Persian)
- Khodabakhsh, M., Hashmirazini, H., & Nouri Ghasemabadi, R. (1401). The structural model of social skills of children with learning disabilities based on attachment styles with the mediating role of academic self-efficacy, behavioral problems, and executive actions, *Child Mental Health*, Volume 9, Number 1, pp. 143-157. (Persian)
- Khoshakhlakh, H., Zare-nistank, M., & Nabitaba, S. (2021). Comparison of the effectiveness of theater therapy, music therapy and painting therapy methods on the sense of competence and academic vitality in students with learning disabilities, *Mashhad University of Medical Sciences School of Medicine Journal*, year 65, number 6, pp. 2585-2600. (Persian)
- Klein, R. J., & Englund, M. M. (2021). Developmental Pathways to Adult Happiness: Social Competence and Timely High School Graduation. *Journal of Happiness Studies*, 1-19.
- Love, A. S., & Love, R. (2019). Anxiety disorders in primary care settings. *Nursing Clinics*, 54(4), 473-493.
- Mahmoudi, M., Barjali, A., Alizadeh, H., Ghabari Bonab, B., optional, H. & Akbari Zardkhaneh, S. (2015). Emotion regulation in children with learning disorders and normal children, *Research in school and virtual learning*, fourth year, number 13, pp. 69-84. (Persian)

- Mason, P., Keegan, H., Jerome, H., Alta, C., Wei, C., & John, J. (2016). *The growth and personality of the child*. 3th Edition. Translated by Mahshid Yasai. Central Tehran: Book of Mad.
- Meng, K., Yuan, Y., Wang, Y., Liang, J., Wang, L., Shen, J., & Wang, Y. (2020). Effects of parental empathy and emotion regulation on social competence and emotional/behavioral problems of school-age children. *Pediatric investigation*, 4(02), 91-98.
- Nazari, A., & Ismailian, N. (2017). Investigating the relationship of anxiety and depression with the quality of life of women with breast cancer: the predictive role of emotional and mood problems. The second international conference on new research achievements in social sciences, *educational sciences and psychology*. (Persian)
- Neel, C. G. O., & Fuligni, A. (2013). A longitudinal study of school belonging and academic motivation across high school. *Child development*, 84(2), 678-692.
- Nese, R. N. (2013). Social competence in children. *Journal for educational research online*, 4(1), 158-169.
- Nouri, Z. (2019). *Studying the relationship between social-emotional competencies and academic conscientiousness with academic involvement in students*. Master's thesis. Department of Psychology. Payam Noor University, East Azarbaijan Province, Payam Noor Center, Bonab. (Persian)
- Oji, T. (2016). *Comparison of maladjustment schemas, high-risk behaviors and academic performance in secondary school students of Shiraz in the academic year 2015-2016 with divorced and normal parents*. Master's thesis. Faculty of Education and Psychology. Islamic Azad University Marodasht branch. (Persian)
- Omid Hassanabadi, H., & Abbasi Esfajir, A. (2014). The relationship between night shift work and the level of depression and anxiety of nurses, *Nursing Management Quarterly*, Year 4, Number 2, Serial 14, pp. 5-29. (Persian)
- Owens, M., Stevenson, J., Hadwin, J. A., & Norgate, R. (2016). When does anxiety help or hinder cognitive test performance? The role of working memory capacity. *British Journal of Psychology*. 105(1), 92-101.
- Rashidi, F., Javadan, M. (2021). Presenting a self-concept prediction model based on emotional-behavioral problems with the mediation of life skills in primary school students, *Scientific-Research Quarterly of Psychological Methods and Models*, Volume 13, Number 48, pp. 1-20. (Persian)
- Rezaei, A., & Hafizi, A. (2011). Comparison of social skills of students with special learning disabilities, mental retardation, autism and normal elementary schools in Tabriz city. *Iranian quarterly exceptional children*. 11(4), 374-363. (Persian)
- Roller, D., & Eberhard, L. (2021). Quality over quantity—development of communicative and social competence in dentistry at the Medical Faculty of Heidelberg. *GMS Journal for Medical Education*, 38(3), 240- 252.
- Salehi Sarasht, F., & Jafari-Harandi, R. (2021). Prediction of academic performance based on the components of social skills and social acceptance, *School Psychology*, Volume 11, Number 3, pp. 43-55. (Persian)
- Shaffer, D., & Kipp, K. (2017). *Developmental psychology: Childhood and adolescence*. 9th Edition. Translated by Maryam Rezazadeh, afsar rohi. Qom: University Publication Center.
- Sugimura, K., Hihara, S., & Hatano, K. (2020). Adolescents' Identity Development Predicts the Transition and the Adjustment to Tertiary Education or Work, *Journal of Youth and Adolescence* 52:2344–2356
- Swavely, A. G., & Durstine, J. L. (2020). Anxiety disorders in patients with cardiopulmonary diseases: A brief review. *Sports Medicine and Health Science*, 2(2), 72-79.

- Vaghari, R., Hemti Alamdar, Q., & Shujaei, S. (2014). The effect of social skills training on emotional-behavioral problems of male students with mental disabilities, *Journal of Education and Learning Studies*, Volume 7, Number 4, Serial 1/69, pp. 65-89. (Persian)
- Zhai, S., Ma, Y., Gao, Z., & He, J. (2020). Development of interactive biological motion perception in preschoolers and its relation to social competence. *Social Development*, 29(2), 564-577.

Predicting Emotional and Behavioral Problems of Students Based on Anxiety, Sense of Competence and Social Skills

Seyedeh Fatemeh Hamidi Adli^{1*}, Mohamad Madhi²

Abstract

This research aimed to predict emotional and behavioral problems of students based on anxiety, sense of competence and social skills. The research method was descriptive-correlation. The statistical population included all female students of the second secondary school in Qom in the academic year 1402-1401, numbering 7000 people. The method of cluster sampling was staged, based on Cochran's formula, the sample size of the research was estimated at 364 people. To collect research data, the standard questionnaires of emotional-behavioral problems by Achenbach (2001), Beck's anxiety (1997), feelings of social-emotional competence by Zhu and Ji (2012) and social skills by Matson et al. (1983) were used, and the data were analyzed with SPSS software. Version 26 was analyzed. The statistical method was correlation and regression analysis. The research findings showed that students' anxiety, sense of competence and social skills predict their emotional and behavioral problems and there is a significant relationship between students' anxiety, sense of competence and social skills with their emotional and behavioral problems ($p < 0.05$). According to the results of the research, it is suggested that psychologists and counselors help reduce their emotional and behavioral problems by holding workshops on anxiety control and increasing the sense of competence and social skills in teenagers.

Keywords: Emotional and Behavioral Problems, Anxiety, Sense of Competence, Social Skills.

¹. Master's Student in General Psychology, Islamic Azad University, Qom, Iran.

². Assistant Professor, Department of Psychology, Islamic Azad University, Qom, Iran.

*. Corresponding Author: Ft.hamidiadli@gmail.com